

Dorota Szarkowicz (2009). *Ortopedagogika w krajach języka niemieckiego i w Polsce. Studium historyczno-społeczne*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, ss. 148.

Na polskim rynku wydawnictw pedagogicznych ukazało się niezwykle interesujące studium Doroty Szarkowicz *Ortopedagogika w krajach języka niemieckiego i w Polsce*. Jest to wyjątkowa pozycja pozwalająca poznać fragment przeszłości europejskiej myśli naukowej związanej z opieką i rehabilitacją osób niepełnosprawnych. Niezwykle rzadko badacze sięgają po tematy historyczne, a jeszcze rzadziej analizują i porównują zjawiska w wybranym kręgu językowym obejmującym kilka krajów. Tego niewiarygodnie trudnego zadania podjęła się, z niewątpliwym sukcesem, autorka prezentowanej rozprawy.

Praca jest wnikliwym opisem genezy i rozwoju niemieckiej „*Heilpädagogik*” – nurtu pozaszkolnej opieki pedagogicznej nad osobami niepełnosprawnymi, która stanowi odrębną naukę, a którą w języku polskim przyjęto już określać mianem „ortopedagogika”. Wyłoniła się ona w obszarze myśli naukowej na granicy między medycyną, psychologią a pedagogiką, jednak, jak udowadnia autorka, powtarzając za Paulem Moorem „jest ona pedagogiką, i niczym więcej”. Przekonanie to jest ważkim stwierdzeniem, gdyż sytuuje tę naukę ewidentnie w ramach działań pedagogicznych, co określa jej wyraziste miejsce, jako gałąź pedagogiki.

Struktura książki jest bardzo jasna i przejrzysta. Najpierw zarysowana jest geneza ortopedagogiki, następnie jej rozwój na przestrzeni wieku XX oraz znaczenie dla rozwoju polskiej myśli i praktyki pedagogicznej. Czytelnik otrzymuje uporządkowane informacje, które autorka trafnie omawia i komentuje. Dowiadujemy się o działalności XVIII i XIX-wiecznych prekursorów, takich jak Philippe Pinel, Jean Itard, Johann Pestalozzi, Jan Georgens czy Heinrich Deinhardt, których myśl naukowa i działalność praktyczna stała się podstawą do rozwoju tej nauki. Największy jej rozkwit nastąpił jednak później w kręgu krajów języka niemieckiego. Autorka zapoznaje czytelnika z faktami dotyczącymi jej rozprzestrzeniania się w Austrii, Szwajcarii i Niemczech. Ukazuje ortopedagogikę na szerokim tle uwarunkowań historycznych i uwikłań rozwoju przebiegającego na styku nauk. Poznajemy działalność i idee rozwijane przez takich przedstawicieli *Heilpädagogik* jak Theodor Heller, August Aichhorn, Heinrich Hanselmann, Paul Moor, Ernst von Düring czy Hans Würtz. Zebrany materiał imponuje bogactwem szczegółów oraz wnikliwą analizą wykazującą odmienności rozwojowe w poszczególnych kręgach kulturowych. Trzeba zaznaczyć, że autorka sięga bezpośrednio do oryginalnych źródeł piśmienniczych, dając możliwość polskiemu czytelnikowi na zapoznanie się z dorobkiem naukowym tych krajów. Uzupełnieniem analizy historycznej jest rozdział dotyczący związków ortopedagogiki z polską pedagogiką specjalną. Dowiadujemy się z niego wielu nieznanych szczegółów i ciekawostek z historii rodzimej.

Czytając książkę Doroty Szarkowicz, czytelnik może być zaskoczony nowatorstwem myśli naukowej lat minionych. Idee, które zdają się dziełami naszych czasów – okazują się starsze niż myśleliśmy. Sama ortopedagogika jawi się jako nauka niezwykle aktualna i nowoczesna. Głównym jej rysem jest oparcie na ideałach humanistycznych, z których główne to afirmacja godności ludzkiej i akceptacja człowieka, bez względu na jego stan. Ideą jest również traktowanie jednostki jako całości w jej złożonej sytuacji życiowej i wychowawczej, gdzie niepełnosprawność jest tylko jednym z czynników stanowiących o indywidualności i niepowtarzalności procesów rozwojowych oraz jej zapotrzebowania na określoną działalność wychowawczą. Ortopedagogika zwraca się więc w kierunku środowiska życia człowieka, inicjując zmiany otoczenia na rzecz osoby tego wymagającej. Jest odpowiedzią na problemy współczesne i może stać się podstawą kształtowania praktyki społecznej wobec osób niepełnosprawnych.

Praca Doroty Szarkowicz rozszerza nasze myślenie o płaszczyznę poszukiwań międzyeuropejskich we współczesnych studiach nad niepełnosprawnością. Uzmysławia istnienie wielu nurtów w naukach związanych z pedagogiką specjalną. Z tego względu jest niezwykle cenną pozycją dla polskiego czytelnika.

Zachęcam do odbycia tej historycznej wędrówki tropem ortopedagogiki, gdyż sięganie do przeszłości pozwoli nam lepiej rozumieć przemiany współczesne.

Aleksandra Zawiślak